

Er ref/dnr: NV-09554-24

Vårt dnr: 2025/0120

anne-li.maurin@naturvardsverket.se

Stockholm 19 December 2025

Yttrande över remiss av reviderade vägledningar för livsmiljötyperna 9010 Taiga och 9050 Örtrik skog med gran

Sammanfattning

Naturskyddsföreningen anser att

- Klassningskriterierna för de aktuella livsmiljötyperna behöver utgå ifrån syftet med Art- och habitatdirektivet och måste därför fånga upp skogar med stor betydelse för möjligheterna att uppnå gynnsam bevarandestatus för respektive livsmiljötyp.
- Påverkan från markavvattning, brist på död ved, mer begränsad åldersvariation eller osäkerhet kring hur skogen i ett område är föryngrad inte ensamt ska diskvalificera ett skogsområde från att klassas som livsmiljötyp.
- Det är olämpligt att inkludera skogar med en lägre krontäckningsgrad än 30% i livsmiljötypen *Taiga*.
- Vägledningen bättre bör spegla den naturliga variation i typ och mängd av substrat av betydelse för biologisk mångfald som präglar livsmiljötypen *Taiga*.
- Det inte bör införas en arealgräns för klassning till livsmiljötyp baserat på det enskilda skogsområdet har förutsättningar att långsiktigt behålla sina strukturer och typiska arter.
- Vägledningen indelning av *Taiga* i undertyper behöver förtydligas, och det behöver framgå att yngre skogar endast ska klassas som livsmiljötyp om de uppkommit efter *naturlig* störning.
- Den pågående översynen av listan på typiska och karakteristiska arter för respektive livsmiljötyp bör ta sin utgångspunkt i bästa tillgängliga kunskap och omfatta ett relevant urval av de naturvårdsarter som används av Skogsstyrelsen för identifiering och kartläggning av skyddsvärd skog.
- Kriterierna för livsmiljötypsklassning i riksskogstaxeringen behöver ses över och harmoniseras med manualen för fältinventering i skogshabitat som använts vid basinventering av Natura 2000-nätverket.

Detaljerade synpunkter

Övergripande synpunkter på båda vägledningarna

Enligt det uppdrag som ligger till grund för översynen av vägledningarna ska "definitionerna av livsmiljötyperna inte... medföra mer långtgående kostnader eller begränsningar, i synnerhet för svenska företag, än vad som bedöms nödvändigt för att uppnå syftet och kraven i EU-regleringarna." Naturskyddsföreningen konstaterar att en central del av syftet med Art- och habitatdirektivet, Fågeldirektivet som Naturrestaureringsförordningen är att uppnå gynnsam bevarandestatus för de livsmiljötyper och arter som listas i dessa rättsakter. En grundläggande förutsättning för detta är de typiska arter som är knutna till respektive livsmiljötyp ska ha stabila eller ökande populationer, tillräckligt med livsmiljöer i tillräcklig kvalitet och goda framtidsutsikter. Kriterierna behöver därför vara ekologiskt relevanta och fånga upp samtliga skogsområden som har stor betydelse för de typiska arter som är knutna till respektive livsmiljötyp, och kan inte vara så strikta att det i princip bara är områden som redan uppnått ett gott tillstånd som uppfyller kriterierna. Med andra ord behöver det vid revideringen säkerställas att de förändringar som genomförs för att undvika kostnader och/eller begränsningar för svenska företag inte är så långtgående att syftena med direktiv och förordning äventyras. De kostnader och begränsningar för företag som krävs för att syften och krav i EU-rätten ska uppfyllas är *nödvändiga* och kan inte undvikas.

Mot denna bakgrund är det viktigt att kriterierna inte utformas på sådant sätt att områden som uppenbart har stor betydelse för respektive livsmiljötyps typiska arter exkluderas. Även om det av praktiska skäl inte är möjligt att använda förekomst av typiska arter som grund för storskalig och systematisk kartering av livsmiljötyper baserat på fjärranalys, anser Naturskyddsföreningen att riklig förekomst av typiska arter, och då särskilt mer specialiserade typiska arter med höga ekologiska krav, måste kunna utgöra en självständig grund för klassning som livsmiljötyp i de fall detaljerad kunskap om artförekomster finns i ett område. Denna princip har också hittills gällt vid basinventering av skogliga livsmiljötyper inom Natura 2000-nätverket¹.

Naturskyddsföreningen konstaterar att de tidigare vägledningarna listar de grundläggande kriterierna för respektive livsmiljötyp direkt under rubriken "Viktiga strukturer och funktioner", medan det i de reviderade vägledningarna anges att "För att en förekomst ska kunna klassificeras som livsmiljötypen *Taiga/Örtrik skog med gran* krävs att vissa grundläggande förutsättningar är uppfyllda". Detta kan tolkas som att *samtliga* listade kriterier ska vara uppfyllda för att ett område ska kunna klassas som livsmiljötyp enligt de reviderade vägledningarna. Detta är i så fall en radikal förändring som Naturskyddsföreningen vänder sig starkt emot. I *Interpretation Manual of European Union Habitats* anges att "*Some of the present old natural forests have human impact, but in spite of that they maintain many characteristics of the natural forests*". Denna formulering talar emot ett upplägg med kriterier där *samtliga* behöver vara uppfyllda för att ett område ska kunna klassas som *Taiga*. Naturskyddsföreningen anser därför att vägledningen behöver justeras så att det framgår att samtliga kriterier inte behöver vara uppfyllda.

¹ Naturvårdsverket 2007. Manual för fältinventering i skogshabitat, Version 5.5.

Naturskyddsföreningens uppfattning är att klassning till livsmiljötyp måste ske utifrån en sammanvägd bedömning av ett skogsområdes betydelse för bevarande av den aktuella livsmiljötypen och dess typiska arter. För undertyper av *Taiga* som är av särskilt stort bevarandebetydelse, till exempel tallskogar rika på klockor eller sandtallskogar med särskilt rik markflora, bör kraven på orördhet sättas lägre, då sådana skogar har en stor betydelse för att uppnå gynnsam bevarandestatus för livsmiljötypen som helhet.

Naturskyddsföreningen anser t.ex. att påverkan från markavvattning i sig inte bör innebära att ett skogsområde diskvalificeras från klassning som livsmiljötyp, förutsatt att markavvattningen inte lett till att skogen förlorat sin betydelse för de typiska arter som är knutna till respektive livsmiljötyp. I fall där markavvattning skett långt tillbaka i tiden och ett nytt naturtillstånd uppstått där skogens struktur och kontinuitet uppfyller kriterierna i övrigt bör den klassas som livsmiljötyp. På samma sätt bör inte mer begränsad variation i trädålder ensamt diskvalificera ett skogsområde som hyser stora mängder död ved av hög kvalitet, eller brist på död ved diskvalificera ett område med höga naturvärden knutna till gamla träd eller andra naturvärdesträd. I många fall bör dock skogar påverkade av markavvattning eller med mer jämn åldersfördelning till följd av skogsbruksåtgärder längre tillbaka i tiden betraktas som livsmiljötyper med restaureringsbehov. Naturskyddsföreningen konstaterar att ett strikt krav på opåverkad hydrologi eller åldersvariation saknar stöd i EU:s tolkningsmanual², och gör att många skogar med stor betydelse för typiska arter diskvalificeras.

Naturskyddsföreningen anser vidare att ett krav på att man ska kunna visa att en skog är naturligt föryngrad för att den ska kvalificeras som livsmiljötyp saknar ekologisk relevans och därför är olämpligt. Visserligen saknar större delen av de skogar som anlagts genom sådd eller plantering de strukturer och arter som präglar de skogliga livsmiljötyperna, med det bör inte vara skogens föryngringsmetod utan dess struktur och kontinuitet som avgör om den klassas som livsmiljö eller inte. I Sverige inleddes flygsandsplantering redan för tvåhundra år sedan och kan därför ha givit upphov till skogar som idag uppvisar en betydande grad av naturlighet och utgör livsmiljöer för många arter som är typiska för olika skogliga livsmiljötyper. I de fall en skog anlagts genom plantering eller sådd och detta har betydelse för skogens struktur och kontinuitet fångas detta enligt Naturskyddsföreningens uppfattning redan upp av det kriterium som kopplar till graden av mänsklig påverkan. I detta kriterium ges en mer nyanserad bild av hur bedömning av påverkan bör göras vid klassningen.

Naturskyddsföreningen avstyrker att koppla den nedre arealgränsen för förekomster av skogliga livsmiljötyper till om de själva kan bibehålla de viktigaste strukturerna, funktionerna och typiska arterna över tid. I vägledningsförslagets kriterier antyds att arealgränsen ska bedömas utifrån "angränsande natur och grad av isolering". Detta förefaller mycket svårt att hantera i praktiken när den omgivande naturen kan vara mycket föränderlig. Det gäller inte minst i skogslandskapet där förändringar kan ske snabbt och vara genomgripande, till exempel när äldre skog omvandlas till kalhygge. Naturskyddsföreningen vill påminna om att en av grundorsakerna till att de aktuella livsmiljötyperna är listade i art- och habitatdirektivet och naturrestaureringsförordningen är att de är fragmenterade och till stor del förekommer som små restbiotoper i ett annars hårt brukat landskap. Det är dessa fragment som måste utgöra grundstenarna i att skapa ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljötyperna om det ska vara möjligt att uppnå gynnsam bevarandestatus. Att då sätta upp krav som innebär att

livsmiljötypsförekomsterna måste vara så stora att de själva långsiktigt kan behålla de viktigaste strukturerna, funktionerna och arterna blir en form av ekologiskt cirkelresonemang som står i direkt strid med både art- och habitatdirektivets syfte och de bindande målen i naturrestaureringsförordningen. I många fall är det dessutom naturgivna förutsättningar som begränsar arealen där en viss livsmiljötyp kan förekomma. Exempelvis är en stor andel av den totala befintliga arealen *Örtrik skog med gran* naturligt mindre än en hektar. Det handlar bl.a. om örtrika stråk i anslutning till avgränsade områden med rörligt markvatten. I yttäckande inventeringar som genomförs med fjärranalysmetoder kan en nedre arealgräns för klassning behöva sättas av praktiska skäl, men detta bör inte exkludera klassning i andra sammanhang, till exempel vid hantering av avverkningsanmälningar där Sverige är skyldiga att tillämpa naturrestaureringsförordningens krav på att förebygga betydande försämring av förekomster av livsmiljötyper.

I de båda vägledningarna anges en *intakt* vattenregim som en viktig funktion för att livsmiljötyperna ska anses ha gott tillstånd. Naturskyddsföreningen anser att det är mer lämpligt och korrekt att ange att vattenregimen ska vara *naturlig*, eftersom det tydligare ger uttryck för att även områden med tidigare störd men återställd/restaurerad vattenregim kan ha gott tillstånd.

Naturskyddsföreningen välkomnar en översyn av listorna med typiska arter och karakteristiska arter för de båda livsmiljötyperna, under förutsättning att utgångspunkten vid översynen är att listan ska omfatta de arter som utifrån bästa tillgängliga kunskap är mest lämpade för att identifiera, respektive utvärdera tillståndet i, de två livsmiljötyperna. Den pågående översynen av listan på typiska arter för respektive livsmiljötyp bör ta sin utgångspunkt i ett relevant urval av de naturvårdsarter som används av Skogsstyrelsen för identifiering och kartläggning av skyddsvärd skog. Naturskyddsföreningen anser att de typiska arter som finns listade i de befintliga vägledningarna i huvudsak är relevanta och bör kvarstå, men att ytterligare arter bör läggas till. Det gäller inte minst mykorrhizabildande marksvampar, som står för en viktig del av de aktuella livsmiljötypernas mångfald men som är bristfälligt representerade i de befintliga vägledningarna.

Särskilt om vägledningen för *9010 Taiga*

I den föreslagna vägledningen står att undertyperna A-G motsvarar de sex undertyper som finns i EU-manualen. Föreningen delar inte den uppfattningen. I EU-manualen är de två undertyper som rör mycket gles mark och yngre successionsstadier helt och hållet knutna till brand – *recently burnt areas* och *younger forests developed after fire*. I den föreslagna vägledningen är undertyp E däremot inte begränsad till brandfält utan gäller *kalmark eller glest beskogad mark med rikligt med död ved efter störning*. Det är en avsevärd skillnad. Samma gäller undertypen för yngre successionsstadier. Medan EU-manualen begränsar undertypen till successioner efter brand, innefattar undertyp F i den föreslagna vägledningen *naturliga successionsstadier efter störning*. Det är oklart för föreningen varför den svenska vägledningen avviker så pass kraftigt från EU-manualen vad gäller de ovan nämnda undertyperna. Det behöver åtminstone tydliggöras att så är fallet, men avvikelserna bör också förklaras och motiveras i vägledningen. Föreningen menar även att undertyperna behöver ändras till att gälla miljöer efter *naturlig* störning. Detta både för att harmonisera bättre med EU-manualen, men också för att det i den föreslagna vägledningen står att livsmiljötypen inte får vara starkt påverkad av mänskliga aktiviteter, men däremot kan gälla yngre successionsstadier efter naturlig störning. Föreningen noterar också att i löptext på s.6

hänvisas till en undertyp H, trots att någon sådan inte finns i listan över undertyper. I samma text anges också att flera undertyper hör ihop med bokstavsbezeichnungar som inte stämmer överens med listan. Till exempel står "successionsstadier efter störning (G)", trots att den undertypen är betecknad med F enligt listan och G i stället gäller barrsumpskog.

Naturskyddsföreningen ställer sig frågande till det nya kriteriet om att *Taiga* i huvudsak ska ligga på fast skogsmark, samtidigt som en av undertyperna av *Taiga* som listas i den remitterade vägledningen inkluderar undertypen gransumpskog. I den nu gällande vägledningen för *Skogsbevuxen myr* (91D0) sätts en övre gräns för krontäckning till 70%, och det anges att tätare skogar på torvmark ska föras till (löv)sumpskog eller till *Taiga*. Samtidigt är ett av grundkriterierna för klassning till *Skogsbevuxen myr* att skogen ska ligga på "ett stabilt eller tillväxande torvtäcke". Om avsikten med fastmarkskriteriet är att fånga upp till exempel tätare gransumpskog på torvmark i en reviderad vägledning för *Skogsbevuxen myr* är det i sin ordning, men Naturskyddsföreningen vill understryka vikten av att kriterierna för närliggande livsmiljötyper inte utformas på sådant sätt att oavsiktliga glapp uppstår. Naturskyddsföreningen anser därför att gränsdragningen mellan *Taiga* och *skogsbevuxen myr* bör tydliggöras.

Naturskyddsföreningen motsätter sig sänkningen av kriteriet för krontäckningsgrad från 30% till 10% och ställer sig frågande till syftet. De områden som uppfyller övriga kriterier för *Taiga* men som naturligt ligger i krontäckningsintervallet 10–30% utgörs i huvudsak av substratmark/hällmarksskogar med mycket glest trädskikt och begränsad betydelse för typiska arter knutna till skogsmark. Även om vissa skogliga impediment (främst hällmarkstallskog) har betydelse för vissa artgrupper (främst lavar), är artrikedomen och betydelsen för biologisk mångfald betydligt lägre för skogliga impediment än för produktiv skog^{3,4}. De strukturella⁵, trots att dessa är betydligt mindre påverkade av skogsbruk än produktiva skogar^[88]. Om kriterierna ändras så att betydande arealer skog med begränsad betydelse för typiska arter knutna till *Taiga* omfattas behöver referensarealen för livsmiljötypen ökas i motsvarande grad för att följa definitionen av gynnsam referensareal i artikel 3.8 i Naturrestaureringsförordningen.

Under rubriken "Bedömning av livsmiljötyp" framgår att för att klassificeras som *Taiga* får förekomsten inte vara starkt påverkad av mänskliga aktiviteter. Den kan däremot utgöras av yngre successioner som uppstått efter *naturliga* störningar. Detta är i enlighet med EU:s tolkningsmanual. Att det handlar om *naturliga* störningar, eller naturvårdande åtgärder i syfte att imitera sådana, behöver tydliggöras i övriga delar av vägledningen där störningar beskrivs. Vad som avses med "Frånvaro av stark påverkan av mänskliga aktiviteter" behöver också förtydligas. Naturskyddsföreningen anser att gränsen för vilken grad av påverkan som ska accepteras för områden som klassas som *Taiga* ska baseras dels på områdets nuvarande tillstånd, dels dess förutsättningar att inom rimlig tid restaureras till god status. I skogstyper

³ Hämäläinen, A. Strengbom, J., Ranius, T. (2018) Conservation value of low-productivity forests measured as the amount and diversity of dead wood and saproxylic beetles. *Ecological Applications* 28: 1011-1019. 16

⁴ Kyraschenko, J., Strengbom, J., Felton, A., Aakala, T., Staland, H., Ranius, T. (2022) Increase in dead wood, large living trees and tree diversity, yet decrease in understory vegetation cover: The effect of three decades of biodiversity-oriented forest policy in Swedish forests. *Journal of Environmental Management* 313: 114993

⁵ Naturskyddsföreningen 2011. Sveriges skogar i världen [rapport Nagoya skog_svensk_lagupplöst.pdf](https://www.naturskyddsforeningen.se/rapport/Nagoya_skog_svensk_lagupplöst.pdf)

som hyser långlivade substrat som återbildas mycket långsamt, till exempel tydligt brandpräglade tallskogar, bör kraven på frånvaro av påverkan sättas lägre.

Naturskyddsföreningen konstaterar att den tidigare vägledningen för *Taiga* har ett kriterium som anger att substrat som är viktiga för biologisk mångfald ska finnas, men att mängden och typen av sådana substrat i det enskilda beståndet måste sättas i relation till beståndets utvecklingsstadium och belägenhet. Som exempel på sådana substrat anges olika typer av död ved (grenar, torrträd, lågor), gamla träd och ved med brandspår. I förslaget till reviderad vägledning anges endast att skogen ska ha en "påtaglig mängd död ved".

Naturskyddsföreningen anser att den tidigare formuleringen kring viktiga substrat fångar taigans variation både vad gäller typer och mängd av substrat på ett bättre sätt. För skogar som hyser substrat av särskild betydelse för krävande arter bör mängdkraven sättas betydligt lägre än för skogar med mer ensartad död ved.

Under rubriken *Hot och påverkansfaktorer* anges "Skogsbruksåtgärder såsom röjning, gallring, kalavverkning, markberedning, virkestransport, gödsling och användning av främmande trädslag". Naturskyddsföreningen vill här framhålla att det inte bara är kalavverkning som utgör ett hot. Eftersom död ved av olika kvalitet och i olika nedbrytningsstadier är centralt för en lång rad av livsmiljöns typiska arter utgör också andra avverkningsmetoder som innebär uttag av virke som orsakar betydande minskning av nyskapandet av död ved ett hot mot den aktuella livsmiljötypsförekomsten.

Översyn av inventeringsmanualer som baseras på vägledningen

Naturskyddsföreningen konstaterar att vägledningarna för livsmiljötyper får en begränsad självständig betydelse om deras kriterier inte kommer till uttryck i de metodvägledningarna som faktiskt används för att klassa och avgränsa livsmiljötyper i praktiken.

Idag finns stora brister i de klassningskriterier som används för att identifiera skogliga livsmiljötyper i riksskogstaxeringen. Kriterierna är oerhört trubbiga och verkar vara framtagna med utgångspunkten att det ska vara möjligt att identifiera skogliga livsmiljötyper helt utan skogsekologiska kunskaper. Ett centralt kriterium i riksskogstaxeringens manual för livsmiljötypsklassning är skogens grundtevägda medelålder. Denna anger endast åldern på de dominerande träden i beståndet och har låg relevans i naturskogar präglade av naturliga störningar. De delar av kriterierna som kopplar till förekomst av död ved gör ingen som helst skillnad på skogar med olika bonitet, vilket är en mycket allvarlig brist då den naturliga förekomsten av död ved i ett skogsområde varierar kraftigt beroende på markens produktionsförmåga och klimatfaktorer. Klassningskriterierna saknar vidare koppling till livsmiljötypernas typiska och karakteristiska arter och många av de kriterier i de befintliga vägledningarna som kopplar till aspekter som kontinuitet, naturliga processer och olika typer av substrat och strukturer (inte bara död ved generellt). Detta gör att stora arealer ekologiskt intakta men lågproduktiva skogar som påverkats av dimensionsavverkningar långt tillbaka i tiden inte "faller ut" som habitat trots att de ofta hyser många typiska och rödlistade arter och viktiga strukturer och miljöer för biologisk mångfald knuten till de skogliga livsmiljötyperna. Naturskyddsföreningen anser att den metodik som använts för fältinventering i skogshabitat inom ramen för basinventering av Natura 2000-områden⁶ är betydligt bättre lämpad att fånga

⁶ Naturvårdsverket 2007. Manual för fältinventering i skogshabitat, Version 5.5.

upp skogliga livsmiljötyper, och vill understryka vikten av att samma metodik för klassning av livsmiljöer används både inom och utanför Natura 2000-nätverket. Dessa brister har stor betydelse när det gäller skattningen av nuvarande arealer av olika livsmiljötyper, och är enligt Naturskyddsföreningens bedömning den viktigaste orsaken till att bilderna av utvecklingen för den svenska boreala kontinuitets- och naturskogen skiljer sig så radikalt åt mellan Artikel 17-rapporteringen och uppföljningen av miljömålet Levande skogar. Naturskyddsföreningens bedömning är att riksskogstaxeringens nuvarande klassningskriterier missar betydande arealer natur- och kontinuitetsskog som utifrån de befintliga vägledningarna för *Taiga* och *Näringsrik granskog*⁷ borde klassas som dessa livsmiljötyper. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen anger själva att den absoluta merparten av arealen livsmiljötypsklassad skog uppfyller definitionen för naturskog⁸. Överlappningen mellan beskrivningen av naturskog i EU-kommissionens vägledning om naturskogar⁹ och beskrivningarna av *Taiga* och *Örtrik skog med gran* i EU:s tolkningsmanual för livsmiljötyper¹⁰ är mycket stor. Det är därför anmärkningsvärt att Sverige rapporterar en kontinuerlig *ökning* av arealen av de arealmässigt dominerande livsmiljötyperna, samtidigt som Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i varje miljömålsuppföljning under de senaste miljömålsuppföljningarna konstaterar att vi har en pågående och irreversibel *förlust* av natur- och kontinuitetsskogar med höga naturvärden. Detta är något som överhuvudtaget inte kommenterats i myndigheternas redovisning av regeringsuppdraget om översyn av referensarealer, där skattning av arealer vid EU-inträdet var en viktig del.

Naturskyddsföreningen anser sammantaget att en översyn av de klassningskriterier som används i riksskogstaxeringen är angelägen, men kan enligt vår uppfattning inte begränsas till att bara göra justeringar i kvantitativa kriterier utifrån de ändringar som gjorts i vägledningarna för aktuella livsmiljötyper. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen behöver problematisera och adressera bristerna i skattning av nuvarande arealer av de skogliga livsmiljötyperna, både i arbetet med den nationella restaureringsplanen och i det arbete med översyn av referensarealerna för *Taiga* och *Örtrik skog med gran* inom ramen för det nu pågående regeringsuppdraget.

Detta remissvar har utarbetats av Jörgen Sundin strateg biologisk mångfald vid rikskansliet, med hjälp av Brita Asplund, sakkunnig skog, Malin Sahlin, sakkunnig skog och Paula Andersson, chef för Enheten för Skog och Artbevarande på Naturskyddsföreningen.

⁷ I den reviderade vägledningen med namnet Örtrik skog med gran.

⁸ Naturvårdsverket 2024. Urskogar och naturskogar – sammanställning av underlag och bedömning av arealer. Dnr: NV-02484-23.

⁹ European Commission. 2023. Commission Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forest. SWD(2023) 62 final

¹⁰ EU-kommissionen 2013. Interpretation manual of European union Habitats

Naturskyddsföreningen

För Naturskyddsföreningen
Stockholm dag som ovan

Paula Andersson
Enhetschef Skog och Artbevarande

Therese Börjesson
Avdelningschef Biologisk mångfald och
miljögifter